

Samenvatting debat Vaste Kamercommissie Justitie en Veiligheid 19 juni 2024 over terrorisme/extremisme

<https://debatdirect.tweedekamer.nl/2024-06-19/justitie-veiligheid/suze-groenewegzaal/terrorisme-extremisme-13-00/onderwerp>

Algemeen

Het debat stond in het teken van het nieuwe hoofdlijnenakkoord waarin is afgesproken dat ex-gedetineerden van wie het Nederlandschap is ingetrokken en die niet meewerken aan hun uitzetting, strafbaar gesteld moeten worden. Ook werd veelvuldig verwezen naar het laatste rapport van de NCTV in de serie 'Dreigingsniveau Terrorisme Nederland' (DTN) waarin werd aangegeven dat het dreigingsniveau onlangs nog licht verhoogd was, en dat er binnenkort meer gedetineerden vrijkomen waarvan het Nederlandschap is ingetrokken.

In dit verslag geef ik summier de standpunten weer zoals die werden ingenomen door de vertegenwoordigers van de verschillende partijen, evenals de antwoorden op gestelde vragen door de minister van Justitie en Veiligheid.

Opvallend was dat de deelnemers blijkbaar niet in de gaten hadden dat de gedetineerden die binnenkort vrijkomen en waarvan het Nederlandschap wordt ingetrokken, hoofdzakelijk vrouwen zijn. Er werd automatisch aangenomen dat de vrijkomende gedetineerden allemaal gevaarlijk waren en een bedreiging gingen vormen voor de Nederlandse maatschappij. Niemand van de deelnemers had ooit contact gehad met deze vrouwen, en niemand beseftte blijkbaar dat er van deze vrouwen weinig gevaar te duchten viel.

Er werd ook steeds gesproken over 'veroordeelde terroristen' in plaats van over personen die voor terrorisme veroordeeld zijn. Daar zit een belangrijk verschil tussen. Teruggekeerde Syriëgangers worden allemaal automatisch veroordeeld voor terrorisme, alleen al op grond van het uitreizen; ook al hebben ze in werkelijkheid niets gedaan dat ook maar in de verte overeenkomt met de gangbare definitie van terrorisme. Het spreken over deze mensen als 'terroristen' roept automatisch een sfeer op van dreiging.

Derk Boswijk (CDA)

Boswijk was nieuw in deze commissie. Het standpunt dat hij verkondigde, week weinig af van het eerdere standpunt van het CDA. De partij wil alles op alles zetten om de terrorisme-veroordeelden het land uit te kunnen zetten voordat ze 'verder radicaliseren'. Boswijk spreekt over 'aspirant aanslagplegers', wat natuurlijk in het geval van de vrouwen nergens op slaat. Om de medewerking van de landen te verkrijgen waar de veroordeelden heen gestuurd moeten worden, wil het CDA ook ontwikkelingshulp inzetten als pressiemiddel. Hij stelt voor om gedetineerden die weigeren te vertrekken, daarvoor strafbaar te stellen zodat ze weer kunnen worden opgesloten. Voor de ex-gedetineerden die wel *willen* vertrekken maar niet *kunnen* vanwege het gebrek aan medewerking van het derde land, stelt Boswijk voor dat ze een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen zodat ze nog steeds in de gaten gehouden kunnen worden. De VVD is het apert oneens met dit voorstel; die beschouwt dit als een eerste stap naar terugkeer in de NL maatschappij van de 'terroristen'.

Jesse Six Dijkstra (NSC)

Oefent zware kritiek op NCTV waarvan een analist geheime gegevens gedeeld heeft met de Marokkaanse inlichtingendienst. Ook zijn fractie heeft grote zorgen over de vrijlating van jihadisten die in het verleden bezig waren met de voorbereiding van aanslagen. Jihadistische ex-gedetineerden

onttrekken zich aan het zicht van de veiligheidsdiensten. Uit onderzoek met het VERA-2 instrument (een methode om het risico van gedetineerden vast te stellen) blijkt dat radicalisering toeneemt naarmate een gedetineerde langer op de TA (terroristenafdeling) verblijft. Worden deze bevinden ook meegenomen in de evaluatie hoe Nederlandse TA's nu functioneren in vergelijking met andere Europese landen?

Songül Mutluer (GroenLinks / PvdA)

In het hoofdlijnenakkoord staat dat Nederlanderschap vaker moet worden ingetrokken terwijl iedereen weet dat dit niet alles oplost; sterker nog, het kan tot meer gevaar leiden. De landen waar ze heen moeten, zitten ook niet op hen te wachten. Marcouch heeft al eerder voorgesteld deze veroordeelden een tijdelijke verblijfsvergunning te geven in plaats van hun paspoort af te nemen.

Lilian Helder (BBB)

De tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorisme bestrijding loopt tot 2027 (meldplicht, contactverbod, gebiedsverbod). Hoe vaak worden maatregelen opgelegd in het kader van deze wet? BBB is van mening dat deze wet permanent gemaakt moet worden. BBB is het volstrekt oneens met het voorstel van Marcouch om vrijgelaten gedetineerden een tijdelijke verblijfsvergunning te geven want hun Nederlanderschap is niet voor niets afgenomen, en ze moeten dus Nederland verlaten. Interruptie Boswijk: hij denkt ook dat we het Nederlanderschap niet voor niets afnemen en dat is een zwaarwegende sanctie (!). Maar wat als het helemaal niet lukt om de mensen uit te zetten? Mevrouw Helder weet het ook niet. Boswijk: we moeten iets nieuws verzinnen waarbij we voorkomen dat de mensen opnieuw radicaliseren. Helder gelooft niet dat mensen die al geradicaliseerd zijn nog 'gereset' kunnen worden. BBB zet de mensen liever vast dan dat ze hen vrij rond laat lopen. Waarom moet de Nederlandse belastingbetaler opdraaien voor burgers die wij kwijt willen en die het andere land niet wil hebben? We moeten alles inzetten om de andere landen te dwingen hun eigen staatsburgers terug te nemen. Mutluer: er is nu een acuut veiligheidsprobleem; we kunnen niet wachten op de invoering van nieuwe wetgeving die misschien niet eens stand houdt voor de rechter. We moeten *nu* iets doen, en dat is een tijdelijke status verlenen aan de vrijkomende gedetineerden. Dogukan Ergin (Denk): gelooft mevrouw Helder niet in mensen die een tweede kans verdienen? Helder: er ligt nu een wet voor verhoging van de straf voor terrorisme. Moeten we ook niet kijken naar een verruiming van het begrip terrorisme?

Dogukan Ergin (DENK)

Verwijst naar nieuwe strategie terrorisme bestrijding: moeten we die ook niet toepassen op politici die problematisch gedrag vertonen zoals het praten over omvolkingstheorieën? Wat doet de minister tegen normvervaging in de Kamer? Moeten we de reikwijdte van antiterrorisme wetten nog wel verder oprekken? We hebben veel voorbeelden van wetten die hun doel voorbijschoten. De wet tegen financiering van terrorisme leidt ertoe dat veel mensen onnodig ondervraagd worden over bedragen van enkele tientallen euro's.

Ingrid Michon-Derkzen (VVD)

VVD zegt het keer op keer: met een dreigingsniveau van 4 mogen we niet stil blijven zitten. Gelukkig staat in het hoofdlijnenakkoord dat er vervolgstappen genomen gaan worden. Michon maakt zich ernstige zorgen over veroordeelde terroristen die binnenkort op straat komen te staan. Hoeveel van de gedetineerden die binnenkort vrijkomen, vallen onder de nieuwe wet Langdurig Toezicht? Ze is blij dat het niet meewerken aan vertrek eindelijk strafbaar wordt gesteld. Deze mensen, die in staat zijn een terroristische aanslag te plegen en daar ook voor veroordeeld zijn, verdienen volgens de VVD

geen tweede kans. Deze groep moeten we uit ons land zetten zodat ons land veilig door kan leven. Wat is de stand van zaken met de landelijke aanpak, en hoe snel kunnen we met de marinier (??) aan de gang.

Joost Eerdmans (JA21)

Vanaf 2025 komen er nog meer aspirant aanslagplegers vrij. Gemeenten laten het afweten. Ze zijn gestopt met het toezicht houden op deze jihadisten. Hebben we cijfers van het aantal dat al vertrokken is? JA21 is altijd tegenstander geweest van actief ophalen 'IS-bruidjes' en kinderen. Vindt de minister het achteraf gezien ook niet beter om de resterende vrouwen toch maar straffeloos in Syrië te laten zitten dan ze actief op te halen en later de problemen te krijgen met uitzetting? Voorstel om grenzen strenger te gaan controleren.

Hanneke van der Werf (D'66)

In het hoofdlijnenakkoord staat weinig over de vraag hoe we met terroristische dreigingen om moeten gaan, maar wel dat we nog vaker het paspoort moeten afpakken van mensen die voor terrorisme zijn veroordeeld. Dat klinkt mooi, maar heeft weinig om het lijf. De maatregel blijkt de afgelopen jaren onuitvoerbaar en zorgt voor meer onveiligheid. Dat is niet alleen de boodschap van D'66 maar ook de boodschap die ze ontvingen uit de praktijk. Verwijst naar de brief aan de minister van de burgemeesters van de 4 grote steden. De minister kan het ook nog even navragen bij aanstaand premier Dick Schoof. Zijn oude dienst, de NCTV, waarschuwde dat het afnemen van de nationaliteit contraproductief en gevaarlijk kan zijn. De meeste jihadisten kunnen niet worden uitgezet en verdwijnen in de illegaliteit. Daar kunnen ze opnieuw radicaliseren en dat creëert een gevaarlijke situatie. Mensen kunnen aanslagen plegen, hun ideologie verspreiden, en een status symbool worden, allemaal binnen onze grenzen en zonder toezicht. De crux is dat deze groep geen gebruik kan maken van sociale voorzieningen; zo laat ook de NCTV weten. Dat vergroot op termijn de kans op recidive. Deze maatregel maakt Nederland dus juist onveiliger. En dat zijn niet haar woorden maar die van burgemeester Marcouch van Arnhem. Vraag aan minister: waarom deze maatregelen voorstellen waarvan zowel de praktijk als experts zeggen dat hij niet uitvoerbaar is.

Dick Schoof spoorde in zijn tijd als NCTV-baas zijn medewerkers aan tot onwettige handelingen. Ook wist hij waarschijnlijk dat undercover operaties in moskeeën helemaal niet mochten. De grenzen van de rechtsstaat werden hier opgezocht en overschreden. Heeft de minister als onderhandelaar bij de coalitievorming dit ook besproken met de andere partners (felle reactie van Michon-Derkzen).

Michiel van Nispen (SP)

Veroordeelde terroristen waarvan het Nederlanderschap is ingetrokken en die niet vertrekken en zonder verblijfsrecht in Nederland blijven, zijn pas echt gevaarlijk. De SP ziet niet hoe de veiligheid wordt verbeterd wanneer de nationaliteit wordt ontnomen maar de betreffende persoon niet wordt uitgezet. Vraag om gemeenschap van Yezidi's actief te betrekken bij verzamelen van bewijs tegen gepleegde misdaden.

Antwoorden Yesilgöz

Intrekken Nederlanderschap: Personen van wie het Nederlanderschap kan worden ingetrokken, zijn personen die hele ernstige misdrijven hebben gepleegd, en dat zijn misdrijven die haaks staan op alles wat wij hier willen verdedigen en koesteren en die haaks staan op de Nederlandse rechtsstaat. Daarmee hebben zij zelf hun band met Nederland actief opgezegd. Zij hebben die band dus actief opgezegd en daarom zet de regering de volgende stap door het intrekken van het Nederlanderschap. Na de intrekking moeten zij Nederland verlaten, en als dat gebeurt, verlaat de dreiging ook

Nederland. In de praktijk blijkt uitzetting lastig te zijn doordat er geen reisdocumenten zijn en het betreffende land weigert mee te werken. Er ontstaat daardoor een groeiende groep ex-gedetineerden die geen aanspraken meer maken op huisvesting, sociale voorzieningen en zorg. Dat leidt tot minder zicht op de betrokkenen dan wanneer het Nederlanderschap niet was ingetrokken. Maar voor die problemen moet een oplossing gezocht worden. Het is geen argument om het Nederlanderschap dan maar niet in te trekken.

De regering heeft ingezet op de invoering van een landelijk afstemmingsoverleg vertrek waardoor het mogelijk wordt zicht te houden op het vertrek. Daarnaast wordt ingezet op vreemdelingenrechtelijke toezicht maatregelen zoals meldplicht of gebiedsverbod. We hebben ook andere instrumenten tot onze beschikking zoals de wet Langdurig Toezicht. Die wet is in 2018 ingegaan en je kunt hem niet met terugwerkende kracht toepassen voor degene die daarvoor zijn veroordeeld. Nu kan de rechter dat opleggen en kun je langdurig toezicht houden indien dat gewenst lijkt door de rechter. In het hoofdlijnenakkoord is afgesproken dat niet meewerken aan vertrek strafbaar gesteld moet worden. Dat moet nog verder worden uitgewerkt.

Er zijn vijf ex-Nederlanders vertrokken waarvan nationaliteit is ingetrokken op basis van artikel 14 lid 2. Ongeveer 15 anderen zijn nog niet vertrokken.

Vraag van mevrouw Helder: waarom is niet bij alle uitgereisde personen het Nederlanderschap ingetrokken op basis van artikel 14 lid 4. Minister: dit kan alleen bij personen die een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid als zij zich ná 11 maart 2017 (in werking treden van de wet) bij een terroristische organisatie hebben aangesloten, en bovendien een dubbele nationaliteit hebben.

Algemene opmerkingen

Dit zoveelste debat over het intrekken van het Nederlanderschap toonde opnieuw aan hoever de betrokken Kamerleden afstaan van de werkelijkheid. Zij beseften duidelijk niet dat de personen die binnenkort vrijkomen, hoofdzakelijk vrouwen zijn met kinderen, en dat de kinderen intussen geworteld zijn in Nederland. Wat er in het geval van uitzetting met de kinderen moet gebeuren, kwam nergens ter sprake. Ook opvallend was de algemene aanname dat het hier ging om overtuigde jihadisten die een gevaar vormen voor de maatschappij. Wanneer de Kamerleden de moeite hadden genomen om eens in Zwolle te gaan kijken, hadden zij geweten dat geen van de vrijkomende vrouwen ooit geweldsmisdrijven gepleegd heeft in Nederland en ook niet in Syrië.

Verder blijft het intrekken van het Nederlanderschap op basis van artikel 14 lid 2 juridisch een vreemde zaak. Het kan geen straf zijn, want in dat geval zou hij moeten worden opgelegd door de strafrechter. Het is ook geen maatregel ter bescherming van de nationale veiligheid, want anders zou er aangetoond moeten worden dat de personen een gevaar opleveren. De redenering van de regering, hier opnieuw herhaald door de minister, is dat de vrouwen eigenlijk zelf hun Nederlanderschap hadden opgezegd, maar dat ze het daarvoor aangewezen formuliertje niet tijdig hadden ingevuld. Dat doet de overheid nu alsnog voor hen, als een soort service. Een vreemde redenering, die waarschijnlijk zal stranden als de vrouwen lang genoeg doorprocederen.

Minister Yesilgöz ziet de bui al hangen en begint geleidelijk haar toon te matigen. Betoogde zij als Kamerlid nog vol vuur dat het Nederlanderschap moest worden ingetrokken van *alle* uitgereisde vrouwen; nu zegt zij dat het Nederlanderschap *kan* worden ingetrokken op basis van artikel 14 lid 2. Let op het woordje 'kan'. In de praktijk wordt het Nederlanderschap nog routinematig ingetrokken bij alle vrouwen met dubbele nationaliteit zodra die onherroepelijk veroordeeld zijn, maar de minister begint hier kennelijk nattigheid te voelen. In de praktijk hebben de rechtse partijen met de invoering

van deze maatregel in hun eigen voet geschoten. Hun bedoeling was dat Nederland er veiliger door zou worden, maar wat nu aan alle kanten blijkt, is dat ons land er juist *onveiliger* op geworden is.